

O'ZMU XABARLARI

ВЕСТНИК НУУЗ

АКТА NUUZ

**MIRZO ULUG'BEK NOMIDAGI O'ZBEKISTON MILLIY
UNIVERSITETI ILMIY JURNALI**

**JURNAL
1997 YILDAN
CHIQA
BOSHLAGAN**

**2024
1/6**

**Ijtimoiy-
gumanitar
fanlar turkumi**

Bosh muharrir:

MADJIDOV I.U. – t.f.d., professor.

Bosh muharrir o'rinbosari:

ERGASHOV Y.S. – f-m.f.d., professor.

SHIRINOVA R.X. – fil.f.d., professor.

Tahrir hay'ati:

Sagdullayev A.S. – t.f.d., akademik.

Ashirov A.A. – t.f.d., prof.

Balliyeva R. – t.f.d., prof.

Malikov A.M. – t.f.d., prof.

Yusupova D.Y. – t.f.d., prof.

Yunusova X.E. – t.f.d., prof.

Murtazayeva R.H. – t.f.d., prof.

Mo'minov A.G. – s.f.d., prof.

Abdulayeva N.B. – f.f.d., prof.

Madayeva Sh.O. – f.f.d., prof.

Tuychiyev B.T. – f.f.d., prof.

Utamuradov A. – f.f.n., prof.

Muxammedova D.G. – psix.f.d., prof.

Boltaboyev H. – fil.f.d., prof.

Rahmonov N.A. – fil.f.d., prof.

Siddiqova I.A. – fil.f.d., prof.

Sa'dullayeva N.A. – fil.f.d., dots.

Arustamyan Y.Y. – fil.f.d., dots.

Kurbonova G.S. – fil.f.d., dots.

Pardayev Z.A. – fil.f.f.d., PhD.

Mas'ul kotib: **PARDAYEV Z.A.**

TOSHKENT – 2024

mavzusini o'qitishda interfaol metodlar qo'llagan holda mustahkamlash.....	236
Xudaynazarov S., Saodatov A., Yosh avlod qalbi va ongida ekologik madaniy qadriyatlarni shakllantirish omillari	240
Xudoyberdiyeva X. Jismoniy tarbiya sog'lom avlodni tarbiyalashning vositasi sifatida.....	243
Xurvaliyeva T. Maktabgacha yoshdagi bolalarning emotsional rivojlanishida faoliyatning o'rmi	246
Khayitova A. Art terapiya ta'lim tizimida	250
Hamdamov I. Temuriylar saltanati Mirzo Ulug'bek boshqaruvi davrida.....	252
Husanov A. Kiberxujumlardan saqlanish muammosining psixologik tadqiqotlarda nazariy tadqiqi.....	255
Yuldasheva M. Milliy g'oya va milliy mafkura: ijtimoiy-falsafiy talqin	258
Yusupov S. Bugungi zamonaviy rahbarning ish faoliyatida vaqtdan to'g'ri foydalanish samaradorligi.....	261
Yarmuhamedova N., Rabbimova N., Matyakubova F. Application of innovative pedagogical technologies in medicine.....	264

Filologiya

Abdujabbarova Z., Kusanova U. National-cultural peculiarities of speech economy in reflecting linguistic picture of the world (in the material of the english and uzbek languages).....	268
Abdullayev G. Fitratning turkiy leksemalar ma'nosini aks ettirishdagi faoliyati	271
Abdullayeva U. O'zbek badiiy adabiyotida ayol obrazining yoritilishi (Pirimqul Qodirovning "Yulduzli tunlar" asari misolida).....	274
Abdulkayrov B. Miyon buzruk solihovning manbashunoslik faoliyatiga doir	277
Abdurahmanova M. Eksik omonimlarning lingvokognitiv tadqiqi.....	280
Abdurahmanova F. Yor-yor qo'shiqlarining areal xususiyatlariga ko'ra tasniflanishi.....	284
Abdusamadov Z. Heroes in eastern and western narratives and their comparative analysis.....	288
Aliyev D. Sizif afsonasi va yozma adabiyot.....	291
Aliyeva O. Badiiy san'atlar va istehzo usuli	294
Bekmurodova S. Similarity factors of railway terminology of uzbek and english languages	297
Berdimuratova S. Aspects of studying the lexical and grammatical transformation in modern translation studies	300
G'ulomova N. Alisher Navoiy mualliflik korpusi uchun "Hazoyin ul-ma'oni" kulliyoti g'azallarining tanlanishi	303
Dong L. Exploring the mother-daughter relationship from biographical and psychological perspectives	306
Jumayeva K. "Devoni Mirzo" asari leksikasining funksional-semantik xususiyatlari.....	309
Zaripova D. Huvaydo tuyuqlari tahlili	312
Ikromova L. Kognitiv lingvistikaning maqsad va vazifalari.....	315
Israil M. Thematic scope of publicistic style: discursive analysis	318
Qo'chqarov O. Ingliz va o'zbek tillarida "yaxshilik" va "yomonlik" konseptlarining xususiyatlari	321
Madaminov A. O'zbek tilida so'z birikmalari tasnifi va taraqqiyot bosqichlari	324
Mallayeva M. Adabiyot fani milliy va xorij o'quv dasturlarining qiyosiy tahlili	327
Мамасолиев И. Деривационные функции словообразования заимствованных слов, используемых в газетных текстах	330
Mirzayeva A. "Persi Jekson" pentalogiyasida intertekstuallik, reminissensiya.....	334
Muratxodjaveva F. Psixolingvistika va tilshunoslik: nutq va tilning psixologik munosabatlari	337
Muslimova Sh. Yom Sansopning "Yilning so'nggi tuni" hikoyasida maktub-yozishma	340
Mukhtorova N. Linguistic profiling	344
Nabiyeva G. G'ulomning "Shum bola" asari tarjimasidagi tafovutlar xususida.....	347
Nurmatova X. Enhancing english language teaching effectiveness through integrated technology	349
Otajonova D. Korpus shakllanishining nazariy asoslari.....	352
Otaqulova N. Kollokvial frazeologizmlarning o'ziga xos xususiyatlari.....	356
Raufov M. O'zbek va ingliz tillarida muqobilsiz birliklar va ularning o'ziga xos xususiyatlari.....	359
Saidnazarova S. Siyosiy diskursda manipulyativ belgilar (ingliz va o'zbek gazetalari misolida).....	362
Солнцева М. Вопросы и задачи когнитивной фонологии	364
Tashmurotova K. Linguistic and cultural characteristics of proverbs depicting the image of "woman" (in the example of uzbek and english language).....	367
Turaxodjayeva M. The concept "youth" in the view of proverbs in uzbek linguacultural system	370
To'rxonova N. Pragmatic features of units expressing surprise in english and uzbek languages	373
Xamrayev F. Yangi o'zlashmalarni milliyashtirishda o'zbek tili faol leksikasining o'rmi	377
Xamrayeva Sh. Muallif mushohadasini ifodalovchi semantik-stilistik vositalar	381
Xudoyqulov M. Jurnalistika va publitsistika.....	384
Xazratqulova N. Ijtimoiy lingvistika, lingvistikaning asosiy bo'limi sifatida.....	387
Choriyeva M. Artistic representation of the concept "pride" in the characters of the novel "Pride and prejudice"	390

Shavkatov Sh. Ingliz tilida fe'lni fe'lga bog'lovchi vosita sifatida infinitive va gerundiyning o'rganilishi.....	394
Shamsiyeva S. Ingliz va o'zbek tillarida olamning frazeologik manzarasida gender konseptlarining shakllanishi	397
Sharipova G. Fransuz va o'zbek tillarida maqollarning milliy-madaniy xususiyatlari	400
Sherqulova M. Reklama diskursida qo'llaniladigan pragma-kommunikativ strategiyalar	403
Egamberdiyeva D. The process of creativity is completely different in different domains	406
Elchayev Z. Ingliz va o'zbek tilidagi xulq-atvor fe'llarining grammatik xususiyatlari	409
Eshboyev Q. Leksikografiyaga darajalanish tamoyilini tatbiq etish zarurati.....	413
Eshmurotova D., Eshboyeva M. Political discourse in the media and translation	416
Yuldasheva M. Adabiyot darslarida o'quvchilarning ijodkorlik qobiliyatini rivojlantirish.....	418

Maxmuda YULDASHEVA,
Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti tayanch doktoranti
E-mail: mahmudauldaseva@gmail.com

ToshDO TAU dotsent v.b., PhD M.Jabborova taqrizi asosida

DEVELOPMENT OF STUDENTS' CREATIVITY IN LITERATURE LESSONS

Annotation

This thesis examines the processes of teaching students creativity, thinking and independent thinking in literature lessons, heuristic teaching methods, methods of heuristic analysis of a work of art and the main essence of the application of heuristic methods in the process of literary education, as well as methods of teaching students to search for knowledge in combination with their discovery, tasks and exercises based on heuristic method, help students to take initiative and together they develop the following abilities, namely independence, dexterity, analysis allows you to effectively form such abilities as decision-making.

Keywords: creativity, creative activity, heuristic method, interactive method, heuristic training, creative task.

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСТВА УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРЫ

Аннотация

В данной дипломной работе рассматриваются процессы обучения учащихся творчеству, мышлению и самостоятельному мышлению на уроках литературы, эвристические методы обучения, методы эвристического анализа художественного произведения, а также основная сущность применения эвристических методов в процессе литературного образования, а также как методы обучения учащихся поиску знаний в сочетании с их открытием, задания и упражнения, основанные на эвристическом методе, помогают учащимся проявлять инициативу и совместно развивать у них следующие способности, а именно самостоятельность, ловкость, анализ позволяют эффективно формировать такие способности, как принятие решений.

Ключевые слова: творчество, творческая деятельность, эвристический метод, интерактивный метод, эвристическое обучение, творческая задача.

ADABIYOT DARSLARIDA O'QUVCHILARNING IJODKORLIK QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH

Annotatsiya

Ushbu maqolada adabiyot darslarida o'quvchilarni ijodkorlikka, tafakkur qilishga va mustaqil fikrlashga o'rgatish jarayonlari, o'qitishning evristik usullari, badiiy asarni evristik tahlil etish yo'llari hamda adabiy ta'lim berish jarayonida evristik usullarni qo'llashning asosiy mohiyati, shuningdek o'quvchilarning bilimlarini kashf etish bilan birgalikda ularni izlanishga o'rgatish usullari, evristik yondashuv asosida tuzilgan topshiriqlar va mashqlar o'quvchilarda tashabbuskorlik bilan birgalikda quyidagi layoqatlarni ya'ni mustaqillik, epchillik, qarorlar qabul qilish kabi qobiliyatlarini samarali shakllantirish imkonini berishi tahlil etiladi.

Kalit so'zlar: ijodkorlik, ijodiy faoliyat, evristik yondashuv, interfaol metod, evristik ta'lim, ijodiy topshiriq.

Kirish. Pedagogikaning asosiy vazifalaridan biri tahsil oluvchilarning ijodiy faoliyati har tomonlama rivojlanishini ta'minlaydigan shart-sharoitlar yaratishdan iborat. Shu bilan bir qatorda muayyan sohalarida chuqur qiziqishlarini, intilishi va qobiliyatini namoyon qilayotgan o'quvchilarni aniqlash, ularga bundan keyingi rivojlanishi uchun barcha imkoniyatlarni yaratib berish lozim. Buning uchun esa o'quvchilarning ijodiy erkinligini, ijodiy tafakkuri va faoliyatini rivojlantirishga doir shart-sharoitlar yaratish muhim ahamiyat kasb etadi.

— Bu borada quyidagi amaliy ishlarni amalga oshirish kerak bo'ladi:

— 1. O'quvchilarni ijodiy faoliyatini rivojlantirishga doir innovatsion faoliyatga tayyorlash.

— 2. O'qituvchi va o'quvchilarning munosabatida hamkorlik faoliyatini vujudga keltirish.

— 3. Ijodiy faoliyatni rivojlantirishda bilishga doir innovatsion texnologiyalardan foydalanish.

— Hozirgi davrda o'quvchilarning biror-bir haqiqatni mustaqil izlashi va kashf etishi bilan bog'liq bo'lgan evristik va muammoli ta'lim o'quv-biluv jarayoniga faol kirib kelmoqda.

— Evristik faoliyatni texnologiyalashtirish masalasi o'quvchilarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirish qanday zarur

bo'lsa, shu qadar zaruriy jarayondir. Yagona o'quv mashg'uloti bo'yicha tizimli mashg'ulotlar evristik yo'naltirilgan faoliyat asosida sodir bo'ladi. Evristik o'qitish jarayonida o'qituvchi evristik topshiriqlar va metodlardan samarali foydalanishi uchun ularni mazkur metodlarni qo'llashga imkon beradigan pedagogik bilimlar va tajribalar bilan qurollantirish maqsadga muvofiq.

— O'ziga xos yondashuvlar mavzu doirasida tez, aniq va qulay o'zlashtirish asosi bo'lgan usul va metodlar orqali namoyon bo'ladi. "Maktab amaliyotida usul, ko'pincha, metod bilan bir narsa yoki metodning bir qismi deb qaraladi. Aslida usullar metodlarni yuzaga keltiruvchi, uni tashkil qiluvchi unsurlardir. Masalan, ta'limning muammoli metodi muammoli vaziyat yaratish, o'quv farazlarini shakllantirish, ularni isbotlash singari usullarni o'z ichiga oladi. O'quvchilarni mustaqil fikrlashga yo'naltiruvchi muammoli, suhbat, evristik, tadqiqot, taqqoslash, induktiv, deduktiv singari ta'limning mantiqiy metodlarida ham o'rganilayotgan o'quv materialidan muhimni ajratish, o'rganilayotgan hodisaning umumiy yoki xususiy jihatlarini topib tasnif qilish, tizimga solish, aniqliklar kiritish, isbotlash singari usullardan foydalaniladi [1].

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. O'quvchilarni ijodiy faollikka, ijodkorlikka yo'naltiruvchi Evristik ta'lim metodi bo'yicha quyidagi metodist olimlar ham samarali

izlanishlar olib borishgan. Jumladan, S.V.Stolbunova, L.M.Perminova, Ya.A.Ponomarev, N.S.Leytes, V.S.Shubinskiy, P.Ya.Galperin, V.I.Zagvyazinskiy, A.Z.Zak, o'zimizning tadqiqotchi-olimlardan J.Tursunov, G.Ne'matova, N.S.Mamatov, R.Hamroyevlarning asarlarida bolalar ijodkorligi bo'yicha tadqiqotlar olib boritgan.

— Boshqa qator ilmiy tadqiqotlarda esa ta'limda o'quvchilar faolligi va dars jarayonida mustaqil fikrlay olish ko'nikmasiga egaligi muammosi keng o'rganilgan. Shunday izlanishlar sirasiga I.A.Allayorov, V.M.Karimova, R.N.Sunnatova, R.N.Tojiboyeva kabi qator olimlar o'tkazgan tadqiqotlar kiradi.

Rus olimlari S.V.Stolbunova bir maqolasida "Insonning ichki olami, kechinmalarining estetik hissiyotlar bilan bog'liqligi, go'zal hissiyotlarning ijodkorlikka – ijodiy fantaziya olib kelishi"[2]ni ishonarli faktlar bilan tavsiflaydi.

Tadqiqot metodologiyasi. Evristik yondashuv bo'yicha fizika, matematika kabi fanlar doirasida ma'lum izlanishlar olib borilgan. Biroq adabiy ta'limda evristik yondashuv asosida o'qitish asoslari alohida tadqiq etilmagan. Ayni vaqtda zamonaviy didaktika tamoyillariga asoslangan evristik metodlar yordamida o'quvchilarda ijodiy izlanuvchanlikka xos sifatlarini shakllantirishga qaratilgan ko'plab ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. Ma'lumki, Evristik yondashuv o'quvchilarda topqirlikni, faollikni rivojlantirishga qaratilgan o'qitish hisoblanadi. An'anaviy ta'limda o'quvchi ta'lim mazmunini saralashda amalda ishtirok etmaydi. Ta'lim jarayonidagi ijodkorlik faoliyatida esa o'quvchi ta'limning yangi mazmunini saralashda ishtirok etadi; bu jarayonda esa bilimning hajmi, malakasi, faoliyat turlari hamda o'quvchining foydalanadigan usullari cheklanmagan bo'ladi.

Psixolog olim V.A.Lektorskiy ijodiy faoliyatni quyidagi mezonlar asosida vujudga kelishini isbotladi:

- tafakkurning mustaqilligi;
- o'quv materialining o'zlashtirilishi, tezligi va mustahkamligi;
- standart bo'lmagan vazifalarni hal qilishda, aqliy-chamalashning (topqirlikning) tezligi;

o'rganib chiqilayotgan hodisalarning mohiyatiga chuqur kirib borish orqali muhim bo'lmagan narsadan muhimini ajrata bilish [3].

— Olimning yuqoridagi tadqiqotidan kelib chiqib shuni aytish mumkinki, ta'lim-tarbiya jarayonida o'quvchilardagi yashirin iste'dodlarni yuzaga chiqarish hamda o'z faoliyatini namoyon qilishi uchun imkoniyat yaratish, ulardagi ijodkorlik qobiliyatini rivojlantirish g'oyasiga mos keladi.

— Adabiy ta'limda evristik yondashuvga qo'yiladigan psixologik tatablar quyidagicha bo'lishi kerak:

- o'quvchining ta'limdan keyingi hayotida amaliy ishlashi uchun zarur bo'lgan bilimlarga o'qitish;
- ta'lim oluvchining yoshi, ijtimoiy-psixologik va individual xususiyatlarini hisobga olish;
- ta'lim va tarbiyani kasbiy yo'naltirilganligi;
- ta'limni fan, ijtimoiy va ishlab chiqarish faoliyati bilan uzviy bog'lanishi.

— Biz o'z tajribamiz, pedagogik faoliyatimiz davomida ko'p marotaba duch keladigan adabiyot darslaridagi muhim muammolardan biri bu o'quvchi tomonidan badiiy asarni

Ravshaning xarakteri

Bu topshiriqni bajarishda o'quvchilar berilgan jadvalni ijodiy yondashgan holda mustaqil fikrlarini yozib to'ldirishadi. Bu usulni qo'llash orqali o'quvchilarda asar qahramonining o'ziga xos fazilatlarini yoki xususiyatlarini solishtirib o'rganish orqali o'zlariga, o'z xarakterlariga nisbatan tanqidiy qarash ko'nikmasi hosil bo'ladi.

idrok etish bilan bog'liq psixologik muammolardir. Ma'lumki, bu o'ta murakkab jarayon bo'lib, bevosita ta'lim oluvchilarning estetik, kitobxonlik va hissiy tajribalari bilan bog'liqdir. Masalan, o'quvchi tomonidan biror asarning qabul qilinishi jarayonida, albatta, u o'sha asar voqealari bo'lib o'tgan joy, tarixi, o'sha davrdagi ijtimoiy-siyosiy vaziyatlar haqida ham qisman bo'lsa-da ma'lumotga ega bo'lishi kerak bo'ladi. Bu esa asar voqealari tasvirlangan davrdagi mavjud bo'lgan qoidalar, qonunlar hamda qahramonlar harakati, voqealar rivoji o'quvchilar tomonidan birmuncha osonroq qabul qilinishiga ko'mak beradi.

Tadqiqotchi K.Shokarimova ilmiy maqolasida quyidagi fikrni keltirib o'tadi: "Umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'rganilishi ko'zda tutilgan adabiy ta'lim asosida hech kimga o'xshamagan alohida shaxsni, mutolaa qiladigan, mohiyatini anglaydigan, tahlil etib, xulosa chiqaradigan qahramon holatini his etadigan, o'zgalar dardiga sherik bo'ladigan, ularni tushunadigan va shu asnoda o'zini ham "kashf" eta biladigan barkamol insonni tarbiyalash maqsadi turadi"[4].

— Albatta, bir narsa har doim yodimizda turishi lozimki, adabiyot darsliklari tarkibiga kiritilayotgan adabiy asarlar bola yoshi hamda psixologiyasiga mos ravishda bo'lmog'i zarur. Aks holda, bolalarda fandan zerikish paydo bo'lishiga hamda fanning yo'nalish kesimlaridagi kasblarga qiziqish so'nishiga olib kelish holatlari yuzaga kelishi mumkin.

Tahlil va natijalar. Odatda har bir darslik va qo'llanmalarda mavzuni mustahkamlash yoki takrorlash uchun savol va topshiriqlar beriladi. Ular o'tilgan mavzuni mustahkamlashga, o'quvchilar xotirasida saqlanishi uchun xizmat qiladi, albatta. Mana shu jihat uchun tanlab olinadigan mashq va topshiriqlar o'quvchining intellektual salohiyatini oshirishga xizmat qilishi tabiiy.

— Izlanishlarimiz va amalga oshirilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, o'quvchilarni evristik faoliyatga undovchi metodlar, topshiriqlar va mashqlardan bugungi kunda ta'lim amaliyotida yetarlicha foydalanilmayapti.

— Dars berish jarayonida o'quvchi-yoshlarning faolligini oshirishga xizmat qiladigan va o'z pedagogik tajribam orqali amaliyotda sinalgan samarali usullarni namuna sifatida keltirib o'tmoqchiman.

Men bo'lajak musavvirman — o'yini. Bu o'yin orqali o'quvchilarda psixologik jihatdan zavqlanish hissini rivojlantirish bilan birga ularni ijod qilishga undaladi. Ushbu jarayonda o'quvchilarga 7 daqiqa davomida o'qilgan asardagi tabiat tasviri yoki qahramonlar xarakterini ochib berishda yordam beruvchi, tasavvuridagi portretni yaratish, illyustratsiya chizish topshirig'i beriladi. To'g'ri, bu o'yinda o'quvchilar tomonidan san'at asari yaratilmasligi mumkin, ammo berilgan topshiriq orqali asar mohiyati va qahramonlar holatini chuqurroq his etishtariga erishiladi.

— Ijod maktablari uchun yozilgan 8-sinf "Adabiyot" darsligining I qismi[5]da "Ravshan" dostoni, "Kichkina shahzoda" qissasi, xuddi shu sinf darsligining II qismi[6]da Thokuming "Shubxa", Usmon Nosir she'rlari o'rganish uchun taqdim qilingan. Mana shu mavzular bo'yicha mustahkamlash darslarida evristik yondashuvdan foydalangan holda quyidagi topshiriqlarni berish mumkin:

Uyga vazifa sifatida "Ravshan va men" mavzusida xarakterlar solishtirmasi jadvalini to'ldirib kelish topshirig'i beriladi.

Mening xarakterim

Keyingi topshiriq orqali esa o'quvchilarning tafakkuri, mustaqil mulohaza yuritishlari hamda badiiy san'atning nozik qirralarini uqish ko'nikmalari shakllantiriladi.

Qurmon Bo'rixonning "Quyosh hali botmagan" qissasi uchun ishlangan ushbu suratga e'tibor bering.

1. Suratni sharhlashga harakat qiling.

2. Qissa matnidagi obrazlar bilan suratni qiyosiy o'rganing.

3. Siz qissa qahramonlarini qanday tasavvur qilgan edingiz?

Illyustratsiya bu tasavvurlaringizga qanchalik ta'sir o'tkazganini ayting.

4. Suratdagi obrazlilik va ifodaviylikni tadqiq qiling.

Tasavvur har bir ijodiy jarayonda muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, badiiy ijodda uning ahamiyati katta. Yuqoridagi

topshiriqlarni bajarish asnosida o'quvchilarning tasavvuri yanada boyiydi.

Darslikdan joy olgan keyingi asar Ekzyuperining "Kichkina shahzoda" qissasi. Bu asar bilan tanishishda qissaning darslikda berilgan parchalaridan tashqari radiopostanovka va multfilm talqinlaridan ham foydalanish mumkin. Bu orqali o'quvchilar bir asarni turfa xil yondashuvlar bilan o'rganadi.

"Kichkina shahzoda" qissasining radiopostanovka talqinini tinglang va quyidagi jadvalni to'ldiring:

Savollar	Javoblaringizni asoslab yozing
Obrazlar uchun berilgan ovozlar to'g'ri tinglanganmi?	
Bezaq uchun berilgan musiqa va shovqin tinglashga xalaqit qilmaydimi?	
Nima deb o'ylaysiz: Siz uchun asarni o'qigan yaxshimi, eshitganmi?	
Nima uchun?	
Siz radiospektaklini nimalar bilan to'ldirgan bo'lar edingiz?	

1-topshiriq:

"Kichkina shahzoda" asarining multfilm talqinini asarning asl matni varianti bilan qiyoslang:

Obraz va suvjetdagi o'zgarishlar	Kiritilgan yangiliklarning ahamiyati

2-topshiriq:

Ijod maktablari o'quvchilari uchun amalda bo'lgan 8-sinf darsligining II qismida berilgan Thokurning "Shubxa" asarini o'rganishda o'quvchini fikrlashga, asar g'oyalardagi, tasvirlardagi mushtaraklikni topishga qaratilgan topshiriq:

Topshiriq

"Qani endi Shubxa suv parisi bo'lsa?!"

Ushbu holatni Chingiz Aytmatovning "Oq kema" qissasidagi bolaning ulkan orzulari bilan qiyoslang. Ularning tabiat bilan munosabatlari va kechinmalaridagi umumiylikka to'xtal.

Darslikning II qismidagi Usmon Nosirning "Nil va Rim" she'ri matnini tahlil qilish jarayonida quyidagi topshiriqni bajarish mumkin.

Topshiriq

She'rdagi lirik qahramonning Rimga bergan quyidagi sifatlashlari ildizini she'r matni va tarix fanidan olgan bilimlaringizga tayangan holda asoslangva quyidagi jadvalni to'ldiring.

Sifatlashlar	Izoh va sabablar
"qado Rim"	
"yalang'och Rim"	
"ahmoq Rim"	
"Rim — o'yindan o'lim kutgan jinni teatr"	

Bu topshiriq orqali darsda fanlararo integratsiya jarayoni olib boriladi.

Ijodiy topshiriq bilimlarni mustaqil egallash ehtiyojini yuzaga keltirishda muhim poydevordir. Topshiriq ijodiy xarakterda bo'lmasa, o'quvchi mustaqil bilim olishga ehtiyoj sezmaydi[7].

Bu metod, usullarni qo'llash mashg'ulot ishtirokchilarining faolliklarini oshirib, ta'lim samaradorligini yaxshilashga xizmat qiladi. Bunday darslar jarayonida har bir o'quvchi chetda qolmasdan, eshitgan, o'qigan, ko'rgan, bilgan fikr-mulohazalarini ochiq-oydin bildirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Buning natijasida o'quvchilarda bilim olishga havas, qiziqish ortadi, o'zaro do'stona munosabatlar shakllanadi hamda o'zaro fikr almashish jarayoni hosil bo'ladi.

Evristik usullarni dars jarayonida maqsadli qo'llash orqali fan o'qituvchisi quyidagi samaradorliklarga erishadi:

— keng ko'lamdagi yoki murakkab tushunchalarni, shuningdek, g'oyalarni kichik va sodda qismlarga ajratish orqali ma'lumotni oson tasavvur qilish yoki taqdim etishga yordam beradi;

— o'quvchilarga dars jarayonida faol ishtirok etish va mavzuni mukammal tushunish imkoniyatini yaratadi;

— aqliy-hujum, tanqidiy va ijodiy fikrlash; tarkibni tasniflash va birinchi o'ringa qo'yish, mulohaza yuritish kabi bilim qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi;

— mavzuga oid avvalgi bilimlarni eslab qolishga va uni tezda yangi ma'lumotlar bilan boyitish hamda bilimlar zanjirini davom ettirishga ko'maklashadi;

— o'z ustida ishlash, ijodkorlik, tashabbuskorlik kabi tuyg'ularni shakllantirish imkoniyatini oshiradi.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, evristik ta'lim o'quvchining uchta integratsion qobiliyati ya'ni ijodiy qobiliyati, bilishga doir hamda faoliyatga oid qobiliyatiga tayanadi. Demak, evristik ta'lim deytiganda o'quvchining ta'lim samaradorligini ta'minlashga qaratilgan faoliyat va harakatni amalga oshirishdagi imkoniyatlar majmuasi tushuniladi. Adabiy ta'lim jarayonida o'quvchilarning ijodiy faoliyatini rivojlantirish uchun turli shart-sharoitlarni yaratish muhim ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR

1. Husanboyeva, Q., Niyozmetova, R. Adabiyot o'qitish metodikasi.. — Toshkent: Innovatsiya-Ziyo. 2020. — B. 111.
2. Столбунова С.В. Развитие критического мышления. Журнал «Русский язык». — Ярославль. 2003. №28. — С.63.

3. Лекторский В. А., «Субъект, объект, познание». Москва: Наука. 1980. — С. 358.
4. K.Shokarimova. Pedagogik-qobiliyat-va-mahoratning-ta'lim-tarbiya-berishdagi ahamiyati. — Toshkent: O'zbekiston, 2020. — B.23.
5. 8-sinf-adabiyot darsligi (I qism): darslik / J.Nurmuhammadov, S.Qambarova, O.Olimjanov, M.Yuldasheva, S.Inomjonova. — Toshkent: "Adast poligraf", 2022. — 204 b.
6. 8-sinf adabiyot darsligi (II-qism): darslik / J.Nurmuhammadov, S.Qambarova, O.Olimjanov, M.Yuldasheva, S.Inomjonova. — Toshkent: "Adast poligraf", 2022. — 204 b.
7. M.Saidev. O'zbek maktablarining 5-sinflarida ona tili ta'limi jarayonida tafakkuri rivojlantiruvchi o'quv topshiriqlari va ularidan foydalanish metodikasi: Ped.fan.nomz.diss.avtoreferati. — Toshkent. Nizomiy nomidagi TDPU. 2000. — B.43.